

Op 22 april 2026 is de nieuwe Rode Lijst gepubliceerd in de Staatscourant. Van de 69 Nederlandse libellensoorten staan er 23 op de Rode Lijst. Dat is 33%. De vorige Rode Lijst stamt uit 2011 en sindsdien is er veel veranderd. Er zijn positieve veranderingen (soorten zijn teruggekeerd of algemener geworden), maar helaas ook enkele zeer zorgwekkende ontwikkelingen. Vensoorten gaan massaal achteruit, maar ook een aantal algemene, wijdverbreide soorten nemen sterk af.

Wat is een Rode Lijst

Een Rode Lijst is een publicatie van de rijksoverheid waarin gesignaleerd wordt hoe het gaat met een bepaalde soortgroep: welke soorten zijn bedreigd of zelfs verdwenen en welke niet? De bedreigde soorten vragen extra aandacht van beleid en beheer, zodat hun achteruitgang kan worden gestopt.

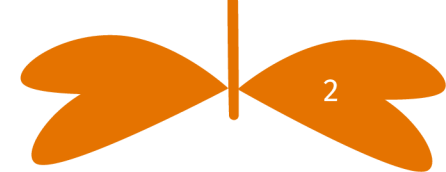
Meest opvallende ontwikkelingen op de nieuwe Rode Lijst

- Zuidelijke, warmteminnende soorten nemen toe en breiden zich steeds verder naar het noorden uit. Daardoor zijn er nu meer libellensoorten in Nederland dan ten tijde van de vorige Rode Lijst.
- Drie soorten die in 2011 als Verdwenen op de Rode Lijst stonden, zijn inmiddels teruggekeerd.
- Libellensoorten van vennen gaan massaal achteruit en veel ervan staan nu voor het eerst op de Rode Lijst of in een hogere categorie.
- Veel algemene soorten die weinig eisen stellen aan hun leefgebied gaan achteruit.

Hoe wordt een Rode Lijst gemaakt?

De Rode Lijst bestaat uit acht categorieën (van gevoelig tot uitgestorven). In welke categorie een soort komt, wordt beoordeeld op basis van de trend en de zeldzaamheid. Gaat een soort zeer sterk achteruit en is hij ook nog heel zeldzaam, dan komt hij in de categorie Ernstig Bedreigd. Een minder zeldzame soort die matig afneemt, komt in een minder zware Rode Lijstcategorie. Soorten die niet zeldzaam zijn en/of een positieve trend hebben, worden beoordeeld als Thans Niet Bedreigd en komen dus niet op de Rode Lijst.

Trend:					
stabiel of toegenomen		Gevoelig	Thans niet bedreigd	Thans niet bedreigd	Thans niet bedreigd
matig afgenomen		Kwetsbaar	Kwetsbaar	Kwetsbaar	Thans niet bedreigd
sterk afgenomen		Bedreigd	Bedreigd	Kwetsbaar	Gevoelig
zeer sterk afgenomen		Ernstig bedreigd	Bedreigd	Kwetsbaar	Gevoelig
maximaal afgenomen	Verdwenen uit Nederland				
Zeldzaamheid:	afwezig	zeer zeldzaam	zeldzaam	vrij zeldzaam	algemeen

Om welke soorten gaat het?

Nederlandse Rode Lijst

Bronslibel	Gewone bronlibel	Noordse winterjuffer	Zwarte heidelibel
Mercurwaterjuffer	Maanwaterjuffer	Groene glazenmaker	Kleine tanglibel
Donkere waterjuffer	Venglazenmaker	Noordse glazenmaker	Oostelijke witsnuitlibel
Hoogveenglanslibel	Geelvlakheidelibel	Venwitsnuitlibel	Vuurjuffer
Speerwaterjuffer	Gaffellibel	Noordse witsnuitlibel	Watersnuffel
Dwergjuffer	Gevlekte glanslibel	Bosbeekjuffer	

Verdwenen uit Nederland	Ernstig bedreigd	Bedreigd	Kwetsbaar	Gevoelig
-------------------------	------------------	----------	-----------	----------

Internationale Rode Lijst

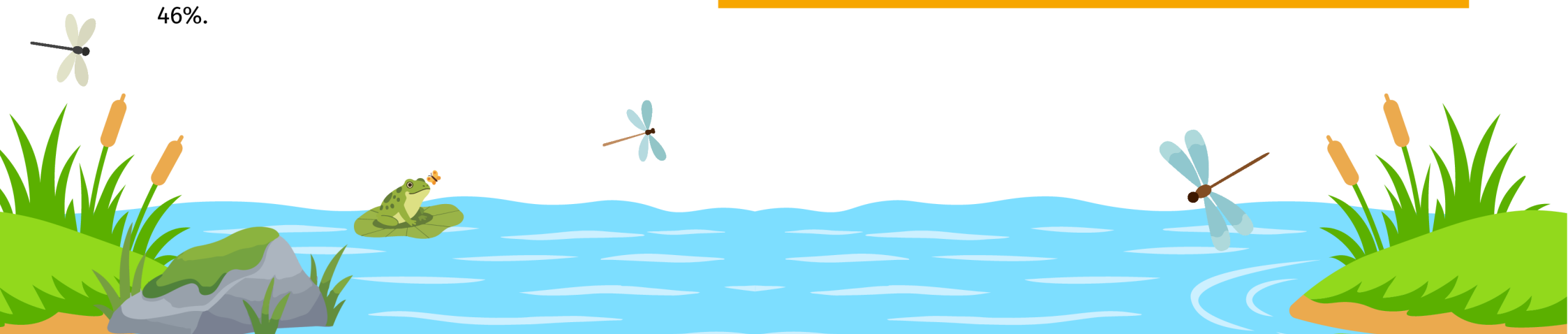
Er worden altijd twee Rode Lijsten gemaakt:

1. De Nederlandse Rode Lijst vergelijkt de huidige situatie met die van 1950.
2. De Rode Lijst van de IUCN (International Union for Conservation of Nature) bepaalt het risico op uitsterven op basis van de ontwikkelingen in de laatste 10 jaar.

Naast de Rode Lijst volgens de Nederlandse criteria, is dus ook een lijst gemaakt volgens de internationaal geldende IUCN-criteria. Daarmee kan deze lijst vergeleken worden met die van andere landen. Van de 69 libellensoorten die in Nederland voorkomen staan er 33 op de internationale Rode Lijst van de IUCN. Dat is 46%.

Vergelijking

Beide Rode Lijsten worden op een verschillende manier bepaald en daarom zijn ze niet hetzelfde. Veel libellensoorten zijn in de periode 1950-1990 sterk achteruitgegaan, maar zijn zich nu weer aan het herstellen. Hierbij is er over de gehele periode vanaf 1950 een afname, maar in de periode voor de IUCN-criteria niet. Bosbeekjuffer en gevlekte glanslibel zijn hier twee voorbeelden van. Andersom laten enkele soorten een recente afname zien na een eerdere toename waardoor ze volgens IUCN-criteria bedreigd zijn, maar volgens de Nederlandse criteria niet. Dit geldt bijvoorbeeld voor de weidebeekjuffer en de gevlekte witsnuitlibel

Actuele bedreigingen

Sinds het verschijnen van de vorige Rode Lijst Libellen zijn ontwikkelingen op de voorgrond getreden, die rond 2011 wel aanwezig waren, maar minder duidelijk dan nu. Hierdoor zijn de huidige Rode Lijst en de huidige libellenfauna in Nederland duidelijk anders dan toen. Tot de ontwikkelingen die in de periode 2011-2023 steeds duidelijker werden, behoren klimaatverandering, verdroging en toenemende effecten van stikstofdepositie.

Stikstofdepositie

Door stikstofdepositie vanuit de lucht worden voedselarme vennen steeds voedselrijker. Hierdoor verandert de plantengroei en wordt het leefgebied steeds minder geschikt voor de libellensoorten van voedselarme vennen.

Waterkwaliteit

Er zitten veel vervuilende stoffen in het oppervlaktewater. De effecten van schadelijke stoffen kunnen versterkt worden door de effecten van klimaatverandering. Bijvoorbeeld lagere waterstanden door droge periodes, waardoor de concentraties van de vervuilende stoffen stijgen.

Klimaatverandering en klimaatextremen

Effecten van klimaatverandering zijn pas de laatste decennia duidelijk geworden en sinds de vorige Rode Lijst in een stroomversnelling geraakt. Vooral koudeminnende libellensoorten hebben last van het opwarmende klimaat, van droogte, van veranderend leefgebied of van veranderingen in concurrentie tussen soorten.

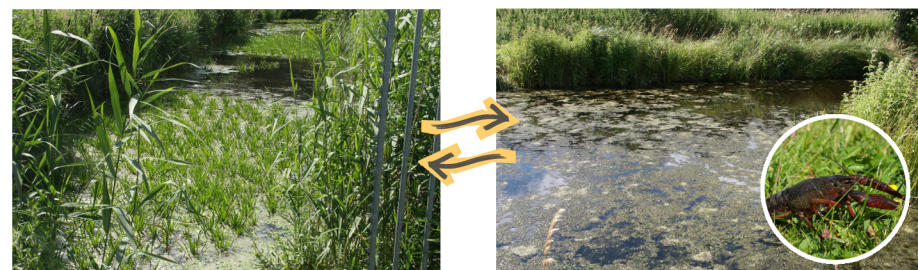
Ongunstig (natuur)beheer

Ongunstig beheer gebeurt vaak incidenteel, maar kan ook structureel of herhaaldelijk plaatsvinden. Bijvoorbeeld het verkeerd en niet gefaseerd schonen van sloten en vaarten of soms niet ingrijpen wanneer dit wel nodig is.

Exoten

Exoten zijn soorten die niet van nature in Nederland thuishoren. Soms komen ze, al dan niet per ongeluk, in de Nederlandse natuur terecht. Ze kunnen dan veel invloed hebben, door concurrentie om leefgebied of voedsel of door de invloed die ze hebben op het leefgebied waar een libellensoort voorkomt. Het meest in het oog springend is de extreme toename van Amerikaanse rivierkreeften in Nederlandse wateren.

Verdroging

Door menselijke activiteiten wordt het waterpeil vaak kunstmatig verlaagd, bijvoorbeeld door de grondwaterstand te verlagen of door versneld water af te voeren in en rond landbouwgebieden. Dit heeft ook invloed op het waterpeil in natuurgebieden en daarmee op het leefgebied van libellen. De effecten kunnen worden versterkt door klimaatverandering met extreem droge jaren.

Maatregelen

Vennen

In vennen zijn de gevolgen van klimaatverandering de meest acute bedreiging. In droge jaren kunnen vennen helemaal opdrogen. Ook wordt de watertemperatuur te hoog waardoor het leefgebied verandert, er minder zuurstof in het water beschikbaar is en het water zuurder wordt doordat organisch materiaal versneld wordt afgebroken.

De leefgebieden die nu nog over zijn, moeten daarom zo goed mogelijk beschermd worden tegen de gevolgen van klimaatverandering. Stap één is daarbij behoud of verbetering van een goede waterhuishouding.

Daarnaast moet de stikstofdepositie worden beperkt. Bufferzones rondom natuurgebieden kunnen daarbij helpen. Lokale maatregelen zoals het schonen van vennen of het verwijderen van opkomende vegetatie rondom vennen zijn nodig waar het leefgebied acuut bedreigd wordt.

Venglazenmaker

Hoogveenglanslibel

Hoogveen

Om de kenmerkende libellen van hoogvenen te beschermen heeft het versterken en uitbouwen van de bestaande hoogveenrestanten de hoogste prioriteit. Belangrijk daarbij is het herstellen en creëren van een gezonde waterhuishouding. Het herstel van de belangrijke randzones van deze hoogveenrestanten is daarnaast van belang. Hierbij zijn het aanleggen van bufferzones en zorgen voor minder verlies van water naar omliggende gebieden belangrijke aandachtspunten.

Laagveenmoerassen

Om het waterpeil in laagveenmoerassen te handhaven, wordt vaak water ingelaten uit de agrarische omgeving of uit de rivieren. Dit water heeft meestal een minder goede kwaliteit. Maatregelen moeten dus gericht zijn op verbetering en behoud van de waterkwaliteit. Daarnaast is het behoud van voldoende petgaten en sloten in verschillende successiestadia heel belangrijk. Cyclisch vegetatiebeheer, waarbij steeds andere petgaten en sloten aan de beurt komen, blijkt het beste te werken. Ook is het voor het behoud van de onderwatervegetatie essentieel dat de impact van rivierkreeften verminderd wordt.

Sierlijke witsnuitlibel

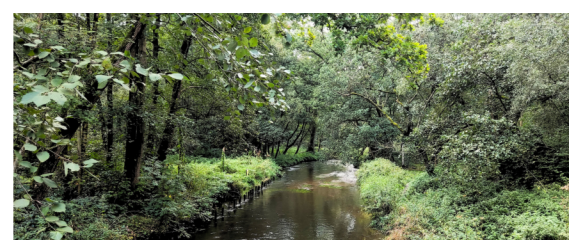
Vuurjuffer

Sloten

In veel sloten zien we de onderwatervegetatie verdwijnen. Hier spelen rivierkreeften een rol, maar ook is de druk op de waterkwaliteit heel hoog. Uitspoeling van mest en bestrijdingsmiddelen naar het oppervlaktewater zorgt ervoor dat zelfs weinig kritische soorten moeite hebben om zich te handhaven. Inzet op behoud van tenminste de Basiskwaliteit Natuur is daarom voor dit type leefgebied cruciaal. Er zou veel strenger moeten worden toegezien op gebruik en lozingen van schadelijke stoffen. Daarnaast zijn er veel verbeteringen in het beheer nodig door gefaseerd te schonen en te baggeren op een manier die meer rekening houdt met de aanwezige natuurwaarden.

Beken en rivieren

De waterkwaliteit van beken en rivieren staat onder druk door chemische verbindingen in het water. Bijvoorbeeld pesticiden, afvalstoffen uit de industrie, maar ook medicijnresten. Daarnaast is er door klimaatverandering steeds vaker sprake van lage waterstanden en stroomsnelheden rivieren en beken, of zelfs droogval. Dit kan gevolgen hebben voor de overleving van libellenlarven. Belangrijk in de bescherming van stromende wateren zijn verbetering van de waterhuishouding, waardoor water beter vastgehouden wordt en er minder kans is op droogval. Ook met het verminderen van lozingen en het gebruik van mest en bestrijdingsmiddelen in de stroomgebieden van beken kan winst behaald worden.

Basiskwaliteit Natuur

In het verleden hebben natuurbeheerders en beleidsmakers zich vooral druk gemaakt over zeldzame soorten die voornamelijk in natuurgebieden leven. Wat altijd veel minder aandacht heeft gekregen, is de kwaliteit van het gehele Nederlandse landschap, inclusief het agrarisch en stedelijk gebied. Langzaam begint nu het besef door te dringen dat we natuur niet alleen in natuurgebieden kunnen behouden. Als er niet voldaan wordt aan bepaalde basiseisen in het landschap dan kunnen karakteristieke soorten en landschappen zich nooit voldoende herstellen. Sterker nog, dan lopen we het risico dat zelfs gewone en wijdverbreide soorten afnemen. Een deel van die soorten zien we nu al op de Rode Lijst volgens IUCN-criteria verschijnen. De verspreiding lijkt nog nauwelijks te zijn afgenomen, maar de aantallen van sommige gewone soorten zijn al sterk achteruitgegaan. Grootschalige ontwikkelingen bedreigen de basiskwaliteit van onze leefomgeving. Te denken valt aan stikstofdepositie, pesticiden en andere schadelijke stoffen in ons oppervlaktewater, een waterhuishouding die niet is berekend op klimaatextremen en de invloed van exoten. Bij de bescherming van libellen van de Rode Lijst moet dus zeker niet alleen maar gekeken worden naar natuurgebieden, maar is het van essentieel belang om ook overkoepelende maatregelen in te zetten die gelden voor het agrarisch en stedelijk gebied. Hierbij kan gedacht worden aan meer natuurvriendelijk beheer van watergangen, verminderen van de uitspoeling van nutriënten en het terugdringen van het pesticidgebruik.

